

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾದರಿಗಳು

ಕಿರಣ್ ಡಿ

ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಗಾಂಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು

Abstract:

ಒಂದು ದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವರಮಾನ ಹಾಗೂ ತಲಾದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೇವಲ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯದ ಹೆಚ್ಚಳ ಹಾಗೂ ತಲಾ ಆದಾಯದ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನಷ್ಟೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದರೆ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸಂಕುಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳನ್ನೂ (ಬಡವರು, ಶ್ರೀಮಂತರು, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರು, ಮಹಿಳೆಯರು, ಪರಿಶಿಷ್ಟರು, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು), ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ (ಗುಡ್ಡಗಾಡು, ಗ್ರಾಮೀಣ, ಪಟ್ಟಣ, ನಗರ) ಎಲ್ಲಾ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ (ಕೃಷಿ, ಉದ್ಯಮ, ಸೇವಾವಲಯ ಆಡಳಿತ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಲಿಂಗಗಳನ್ನೂ (ಮಹಿಳೆಯರು, ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಲಿಂಗಿಗಳು) ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಲಾಗಿದೆ.

Keywords: ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ, ತಲಾದಾಯ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವಕಾಲ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳು ಚುನಾವಣೆ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಏಕರೂಪ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾದರಿಗಳಿದ್ದವು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಪತನದೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಏಳಿಗೆಗೆ ಬಂದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 1399ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವು ಒಂದು. 1761ರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿಯು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. 1761 ರಿಂದ 1799 ರವರೆಗೆ ಹೈದರ್

ಹಾಗೂ ಟೀಪು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವಿರೋಧದ ನಡುವೆಯೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.

ನಾಲ್ಕನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟೀಪು ಮಡಿದ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಲವು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರದ ಭಾಗಗಳು ಮರಾಠರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು. ಬ್ರಿಟಿಷರು 1818 ರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಗಳಿಂದ ಧಾರವಾಡ, ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ

Please cite this article as: ಕಿರಣ್ ಡಿ. (2024). ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾದರಿಗಳು. ಸೃಜನಿ: ಇಂಡಿಯನ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇನ್‌ನೋವೇಟಿವ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಅಂಡ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್, 3(2), 4-8

ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು 1800ರಲ್ಲಿ ಮದರಾಸು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 1862 ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡೆಂದು ವಿಭಾಗಿಸಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮದರಾಸು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಕೊಡಗು ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು 1834 ರಲ್ಲಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಗೌರ್ನರ್ ನೇತೃತ್ವದ ಚೀಫ್ ಆಫ್ ಕಮಿಷನರ್ ವಶಕ್ಕೆ ನೀಡಿದರು. ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನೀಡಿದರು. ಹಾಗೂ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಒಡೆಯರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು (ಟಿ. ಆರ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರವರು ಗುರುತಿಸಿರುವಂತೆ) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 3 ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳಿದ್ದವು.

- ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ (ಸರ್ ಎಮ್ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ) ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ.
- ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ.
  - ❖ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ
  - ❖ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ
- ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ.

ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಧದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಮಾದರಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. 1881 ರಿಂದ 1950ರ ವರೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಶಾಂತಿ ಸಮೃದ್ಧತೆ, ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ, ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶವು 1850-1947 ರವರೆಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿತು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಬರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತು.

ಭೂಮಾಲಿಕತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ರೈತಾಪಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದ್ದರೆ ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಆದರೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿತ್ತು.

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲ ಸ್ಥಿತಿಯಿತ್ತು. ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಆರಂಭವಾದವು ಟಿ.ಆರ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ರವರು 1881ರಿಂದ 1950ರವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸರ್ ಎಮ್ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ ಎಮ್ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಎನ್ನುವುದು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಮೇರಿಕಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಜರ್ಮನಿ, ಜಪಾನ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳು ತಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕತೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಂದು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಾದರಿಯೇ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರಮಾನದ ಏರಿಕೆಗಳು ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿನ ಏರಿಕೆ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಬಡತನ, ಹಸಿವು, ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸರ್ ಎಮ್ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು.

1881 ರಿಂದ 1947 ರವರೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಡಳಿತವಿತ್ತು. ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನ ದಿವಾನಗಿರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೆವಿನ್ಯೂ ಸಂಗ್ರಹಕರ್ಮ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಂಡಿತು. ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಸುವರ್ಣಯುಗವನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಸರ್ ಎಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ದಿವಾನ ಪದವಿಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದರು. ಪೌರವಾದ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದ, ಕೈಗಾರಿಕರಣ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ತನ್ನ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕೆಲವು ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳು

- 1881 ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ
- 1904 ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ
- 1916 ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
- 1915 ದಲಿತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ
- 1913 ಮೈಸೂರು ಬ್ಯಾಂಕ್
- 1911 ಮೈಸೂರು ಎಕನಾಮಿಕ್ ಕಾನ್ಸರನ್ಸ್
- 1892 ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್

ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

1. ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ :

ಕರಾವಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಉಡುಪಿ, ಕಾಸರಗೂಡು, ಮಂಗಳೂರು ಹಾಗೂ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವಾದ ಬಳ್ಳಾರಿಯು ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ

ಭಾಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಕಸುಬು ಕೃಷಿ. ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಲೀಕತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರವು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೃಷಿಯು ಕೇವಲ ಕಂದಾಯ ತರುವ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿ ನೀರಾವರಿಯಿಂದ ರೈತರ ಆದಾಯ ಏರಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರಿ ಇಲ್ಲಿ ರೈತಾಪಿ ಭೂಮಾಲೀಕತ್ವವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ ಮದ್ಯವರ್ತಿಗಳ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರವಾಗಿತ್ತು.

ಒಂದು ಕಡೆ ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಗಳು ಕೃಷಿಯ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟು ಮಾಡಿತು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಫಲವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣವು ಸಮಾಜದ ಕೆಳಸ್ತರದವರಿಗೂ ದೊರಕಿತು. 1863 ರಲ್ಲಿ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಿ ಮದರಾಸ್ ಎಜುಕೇಶನ್ ಆಕ್ಟ್ ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲಾಯಿತು.

2. ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ವಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ, ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಮರಾಠ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರವು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದು, ಮರಾಠಿಯು ಪ್ರಧಾನ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದವೋ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದವೋ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಯಾವ ಗಮನವನ್ನೂ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎನ್ನುವುದು ಅಲ್ಲಿ ಆದ್ಯತೆಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು ಆದರೆ ಅವು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿದ್ದವೇ ವಿನಃ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ 19ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರ ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ತೀವ್ರವಾದ ಬರಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವು.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ (ಯಾದಗಿರಿ), ರಾಯಚೂರು (ಕೊಪ್ಪಳ) ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಮರಣದ ನಂತರದಿಂದ ಹಿಡಿದು 1956ರ ವರೆಗೂ ಅವು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. 1724ರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಂ ಅಲಿಖಾನ್‌ನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 85% ಪ್ರಜೆಗಳು ಹಿಂದುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನುಳಿದ ಶೇ.10 ರಿಂದ 15 ರಷ್ಟು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದವರಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಉರ್ದು ಆಗಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಶೇ.22 ರಷ್ಟು ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ.12 ರಷ್ಟಿತ್ತು.

ಇಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಇತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿಶೇಷತೆಯೆಂದರೆ ನೇರ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿತ್ತು. ಇದು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಮೊದಲ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲಾ

ಆಗು-ಹೋಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಿಯಂತ್ರಣವಿತ್ತು.

ಸಾಲಾರ್ ಜಂಗ್ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರಾಗಿ ಸುಮಾರು 40 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದರು. ಇವರ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆದವು. ಶಿಕ್ಷಣದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ, ನಾಗರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ತೀವ್ರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡವು.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ರೆವಿನ್ಯೂ ಸಂಗ್ರಹ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ರಾಜ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು 144.36 ಲಕ್ಷ ಮತ್ತು ರೆವಿನ್ಯೂ ಸಂಗ್ರಹ ವಾರ್ಷಿಕ ರೂ 842.72 ಲಕ್ಷ. ಅಂದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 65.57 ಲಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅದರ ರೆವಿನ್ಯೂ ಸಂಗ್ರಹ 354.41 ಲಕ್ಷ. ಇದು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ. ಇಲ್ಲಿದ್ದುದು ಒಂದು ರೀತಿಯ ನಿರಂಕುಶ ಆಡಳಿತ. ಇಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಉತ್ಪಾದನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸಾಗುವಳಿ ಭೂಮಿ 531 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆಯಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ 300 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ ಕಂದಾಯ, 150 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ ಜಾಗೀರುದಾರರ, 80 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ ನಿಜಾಮನ ಸ್ವಂತ ಭೂಮಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದಿರಬಹುದು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಅಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ, ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ತನ್ನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಿ ಮಾದರಿ ರಾಜ್ಯ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ದಿವಾನರುಗಳ ಹಾಗೂ ಒಡೆಯರುಗಳ ಸಮರ್ಥವಾದ ಆಳ್ವಿಕೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ನಿರಂಕುಶ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ-ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಇತ್ತು. ನಿಜಾಮರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಆಶೋತ್ತರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ನೀಡದೆ ತಮ್ಮ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೇ ಭೂಮಿಯು ಸಹ ಉಳುವವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಂಚಿಕೆಯಾಗದೇ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಂತಿದ್ದು ತೀರಾ ಹಿಂದುಳಿದಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಸಹ ಆ ಪ್ರದೇಶ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆಗೆ ನಿಜಾಮರ ಅಸಮರ್ಥ ಆಳ್ವಿಕೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಜೊತೆಗೆ ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಇತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಮಧ್ಯಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- A Narayana, & A Narayana. (2022, August 14). *Karnataka paradox: Economic modernity versus depravity*. Deccan Herald. <https://www.deccanherald.com>
- Datla, K. S. (2015). The origins of indirect rule in India: Hyderabad and the British Imperial Order. *Law and History Review*, 33(2), 321–350.
- Developments in the 19th and 20th Century (n.d). <https://gazetteer.karnataka.gov.in/storage/pdf->

- Karmarkar, A. P. (1947). *Cultural history of Karnataka: Ancient and Medieval*.
- Know our patron Nalwadi Krishnaraja Wadiyar. (2021). In *Century Club*. <https://circulars.centuryclub.in>
- Sheshidhar, M. (2012). *Historical places in Hyderabad Karnataka*.
- Wilks, M. (1996). *History of Mysore*. Asian Educational Services.